

Pihenő hópárduc az angol Rare Species Conservation Centerben. Ez a kis állatkert csekély méretei ellenére is lelkes támogatója a Snow Leopard Trust-nek

Az állatkert-látogatók millióinak csodálatát elsősorban nem a hópárduc (*Uncia uncia*) ritkasága, hanem bundájának szépsége váltja ki. Erre sajnos még hazánkban is van kereslet, aminek bizonyítékául szolgálnak az elmúlt évtizedekben a magyar hatóságok által elkobzott és jelenleg a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében őrzött hópárducbőrök. E pompás macska élőhelyének mind a 12 országában szigorúan védett fajnak számít, kivéve Mongóliát, ahol nem is olyan régen még a vadászata is megengedett

Egykoron Kőrösi Csoma Sándor is itt, a ladakhi hópárducok élőhelyén keresztezte a Markha folyót

volt. A budapesti régiségboltokban árult bőrök is innen érkeztek, míg az állatok csontjai valószínűleg valamelyik távol-keleti patikában kötöttek ki. Akárcsak a tigris és más „misztikus” vagy „erős” állatok minden porcikájának, a hópárduc csontjainak és szárított péniszének is gyógyító-

erőt tulajdonítanak, így az elejtett nagymacska feketepiaci értéke szinte felbecsülhetetlen. Persze a védelem csak papíron létezik, hiszen a gyéren lakott és – a hatóságok által is – nehezen megközelíthető magashegységekben a hópárduc lelővése csekély kockázattal jár.

KISMACSKÁK A NAGYMACSKÁKÉRT

ETIKUS HÓPÁRDUCVÉDELEM

A „világ tetején” élő misztikus nagymacska, a hópárduc szigorúan védett faj, így az állatkertek féltve őrzött ritkaságai közé tartozik. Megőrzését kutatások és tenyésztési programok segítik, de vajon mit tehetünk érte mi, és hogyan segítenek a kismacskák a nagymacskáknak?

Hagyományos település Ladakh zord hegyei között és ladakhi nomád pásztorok

Gondoljunk csak bele például a háborús Afganisztánban élő pásztorcsalád helyzetébe! A háborúval járó veszély és nélkülözés mindennapos, miközben a feketepecian jó pénzért eladható hópárduc maga is rájár a háztájira. A képlet egyszerű, lőfegyver pedig mindenkinél van. De még az sem szükséges: a nehéz kövekből épített csapda vagy a mérgező még a drága gereznát sem lyukasztja ki...

Vajon mit tehetünk ez ellen? Hogyan akadályozhatjuk meg, hogy a hópárduc a kihalt állatok listájára kerüljön? A más fajoknál jól bevált ökoturizmus ez esetben alig működik. A kemény telek elől alacsonyabb vidékekre vonuló és a hópárducok fő táplálékát jelentő közönséges kékjuhokat (*Pseudois nayaur*) és más patásokat a nagymacskák is követik, sőt, az év elejére eső párzási időszakban egyébként is gyakrabban mutatkoznak. De melyik turista szeretne 4000-5000 méteres ten-

gerszint feletti magasságban, a hóban felvert sátorban éjszakázni, és minden nap kilométereket gyalogolni, hogy szerencsés esetben távcsővel megpillantson egy hópárducot?

AZ IGAZI MEGOLDÁS

Az ilyen kalandorok és a fizetős „zöld önkéntesek” száma annyira elenyésző, hogy az ebből befolyó (és a helyi családokhoz kerülő!) pénz nem éri el pár lelőtt hópárduc értékét. A Ladakhban életre hívott Himalayan Homestays fizető-venéglátó rendszer persze jól működik, és extra bevételt jelent a hegyekben élő pásztorközösségeknek, de a legjobb megoldást egy 1981-ben alapított amerikai nonprofit alapítvány, a Nemzetközi Hópárduc Társaság (International Snow Leopard Trust, a továbbiakban ISLT) önkéntesei találták meg. Mint köztudott, az egyes fajok védelme és kutatása mit sem

ér a helyiek bevonása és érdekeltté tétele nélkül, ezért létrehozták a Hópárduc Vállalkozást (Snow Leopard Enterprises, a továbbiakban SLE). Céljuk, hogy a vadászok családjának és a környéken élő pásztorcsaládoknak az állatok elejtéséből jutó egyszeri nagyobb bevétel helyett folyamatos megélhetést biztosítsanak, ezzel is ösztönözve őket a hópárducok (és környezetük) védelmére.

A hópárduc a Himalája, a Hindukus, a Tien-san és más közép-ázsiai hegysegeinek lakója, egyedszáma 3500-7000 példány közé tehető. A vele egy élettéren osztozó emberek száma viszont ennek a többszöröse. Egyszerű pásztoremberek ők, akik egyre több legelőt hódítanak el a hópárduc táplálékául szolgáló hegyi kecskék és vadjuhok elől, miközben kíméletlenül irtják a jószágaikat tizedelő ragadozókat, beleértve a ritka hópárducot is.

Tom McCarthy, az ISLT vezetője 1997-ben Mongóliába utazott, hogy felmérje az ott élő hópárducok állományát. Vele tartott Priscilla Allen programkoordinátor is, aki a pásztorcsaládok asszonyaival beszélgetve rájött, hogy a hagyományos kézműipari termékek készítése az életük része, amihez jószágaik bőségesen szolgáltatnak alapanyagot. Csupán a felvevőpiac hiányzik. Ebben nyújt segítséget az SLE, amely elsősorban felszereléssel (például rokkával), ingyenes szakképzéssel, és később mikrohitelkkel is támogatja a helyi pásztorközösségeket. Cserébe fel kell hagyniuk a ragadozók és táplálékállataik üldözésével és vadászásával, továbbá át kell térniük a felelősségteljes gazdálkodásra és pásztorokodásra.

AMIKOR A KEVESEBB TÖBB LESZ

Amíg a jurtában ülő asszonyokat leköti az ajándéktárgyak készítése, a férfinép a háziállatokkal van elfoglalva. De vajon mi ösztönzi őket? Mint a kutatások kimutatták, az ember-ragadozó közti konfliktus fő oka, hogy az életterüket és táplálékukat veszített ragadozók hamar átszoknak a háziállatokra, több-kevesebb kárt okozva azok gazdájának. A legelők észszerű használatával, az állomány egyedszámának csökkentésével és az akolok ragadozóbiztossá tételével a konfliktusok elkerülhetők, hiszen a dróthálóval lefedett karámpok táv tartják a hópárducokat, így azok visszatérnek természetes táplálékukhoz.

De miért is tartana kevesebb jószágot egy gazda? Azért, mert cserébe ingyenes

állatorvosi ellátást biztosítanak állatainak, így kevesebbet veszít a betegségek miatt, és kevésbé haragszik, ha a hópárduc mégis elragadja egy-két jószágát. Persze ez esetben a gazdát egy elkülönített keret terhére kártalanítják. A gyerekeket eközben a természetvédők által delegált tanítók környezetismereti órái kötik le. Idilli állapot, de vajon a gyakorlatban működik-e?

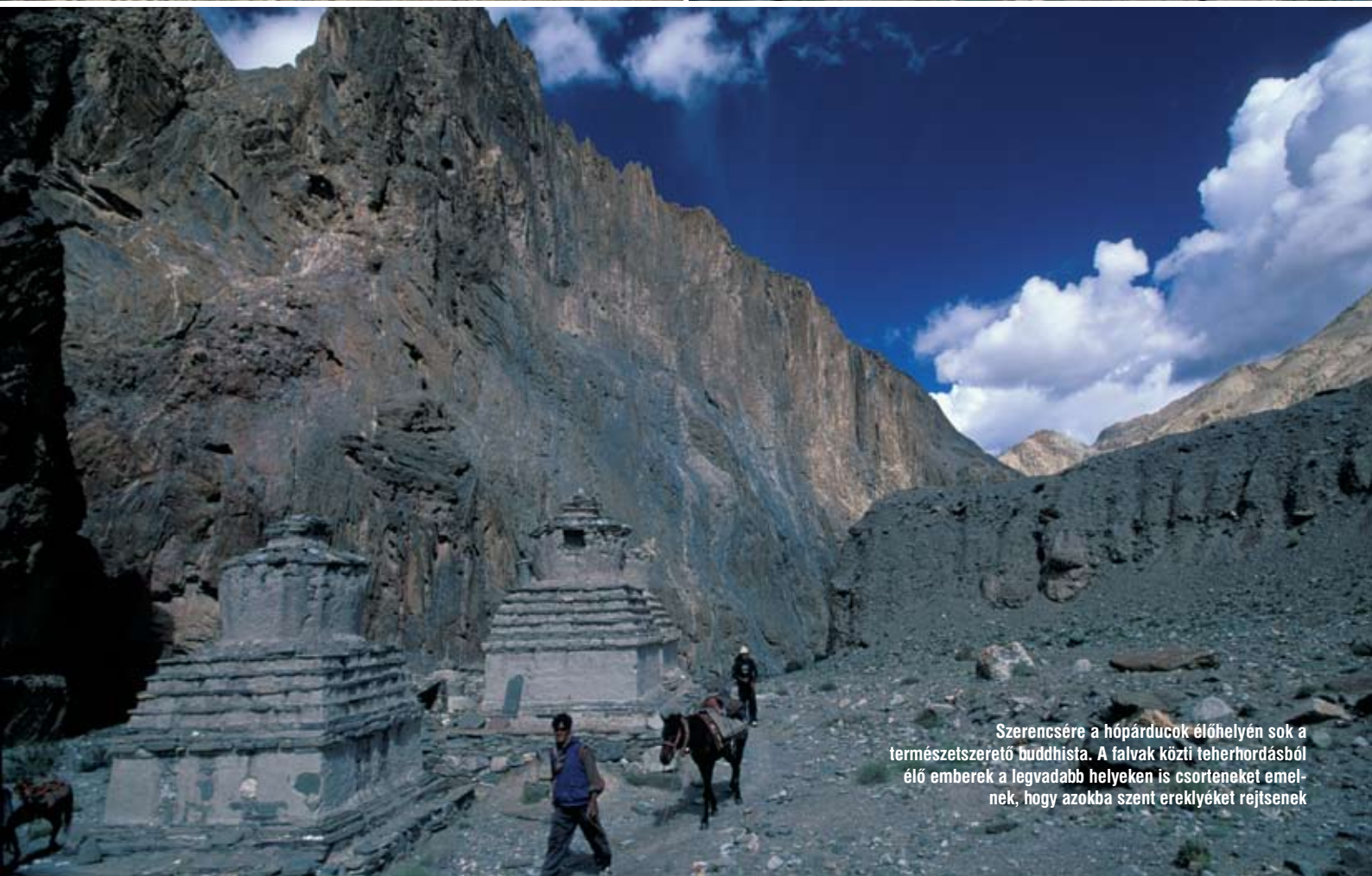
Mongóliában egy év alatt 12 családot szerveztek be, amíg Kirgizisztánban két év alatt több mint 250-et. Általánosságban elmondható, hogy a családok bevételei mintegy 40%-al emelkedtek, ami bőven elég a jobb életszínvonal fenntartásához. Az értékesítéséből befolyt összegből a sikeresen teljesítő közösségek év végén további 20%-os bónuszt kap-

A nagymacsák ideális élőhelyei Zaskar szinte megközelíthetetlen hegyei

Teherhordó lovak egy 4500 méteres hágón

Szerencsére a hópárducok élőhelyén sok a természetszerető buddhista. A falvak közti teherhordásból élő emberek a legvadabb helyeken is csorteneket emelnek, hogy azokba szent ereklyéket rejtsenek

Hagyományos farkasverem a ladakhi Markha-völgyben

A nepáli piacokon még napjainkban is fel-felbukkan egy-egy hópárducbőr.
Fotó: Rodney Jackson. © A Snow Leopard Trust engedélyével

nak, de elesnek ettől, ha csak egyetlen tagjuk is megsérti a szabályokat. Jelenleg Mongóliában 350 háztartás készít tevé- és juhszőrből gyerekcipőket, kézzel hímzett kispárnákat, színes pokrócokat és poháralátéteket. Persze nem hiányoznak a választékból a színes és puha fonalak vagy a hópárducot és kőszáli kecskét mintázó karácsonyfadíszek sem, amelyek már nem csak az adott országba látogató turisták részére készülnek. A Kirgizisztánban, Mongóliában vagy Pakisztánban készült kézműipari termékek nemzetközi értékesítését az ISLT seattle-i irodája végzi, és ebbe a programba elsősorban a hópárducokat bemutató állatkerteket szeretné bevonni.

AZ ÁLLATKERTEK SEGÍTHETNEK

A faj jelenleg 159 állatkertben látható, de eddig csupán harmaduk vállalta, hogy boltjában a szokásos plüss- és műanyagfigurák között helyet ad ezeknek a termékeknek is. Ez a tény megint csak arra a szomorú tényre világít rá, hogy egyes állatkertek a hópárducot is csak közönségszalogató ritkaságként mutogatják, gyakran sivár ketrecben. Persze a fogságban tenyésztés szükségességét és a faj megmentésének fontosságát hangoztatják, de ez utóbbiért vajmi keveset hajlandók tenni. A kelet-európai intézmények elsősorban a pénzhiányra panaszkodnak, és bevételeiket a saját boltjaikban árusított állatfigurákkal próbálják növelni. A na-

gyobb játégyártó cégek az állatkerti konferenciákon is képviseltetik magukat, és ígéretükhöz híven támogatnak is egy-két projektet. Termékeik az úgynevezett „fair-trade” (méltányos vagy becsületes kereskedelem) jegyében készülnek, de az adott multik honlapját megnézve ezeknek a projekteknek vajmi kevés közülük van a tényleges vadvédelemhez. A vadállatokat szimbolizáló plüssfigurák eladásából befolyó pénz bizonyos százaléka a varrodában dolgozó asszonyok életkörülményeit és a környezetükben élő háziállatok életét valóban segíti – ami persze nem baj –, főleg városi emberekről lévén szó. Ezzel ellentétben az SLE programjába bevont családok a terepen, közvetlenül

A himalájai népek még teherhordó lovaikat is feldíszítik

Hópárducbundából készült kucsma Kirgizisztánban.
© A Snow Leopard Trust engedélyével

a hópárducok élőhelyén, azzal azonos élettéren osztoznak. Ez esetben a helyieket mozgósító természetvédelmi törekvések sokkal hatásosabbak lehetnek.

Az SLE kézműves-programjába bevont családok legújabb termékei között a házimacskáknak készített játékok is szerepelnek. El tudunk képzelni jobb játékot házikedvencünk számára, mint a kasmírkecskék szőréből készített egérfigurát, jakfarokszőr bajusszal? Mivel az állatfelszereléseket és játékokat gyártó multik elsősorban a mesterséges anyagokat részesítik előnyben, nehéz őket a kézműipari termékek értékesítésére rábírní, így ebben megint csak az állatkeretek vállalhatnak szerepet, és így lehetünk mi és házimacsskáink a helyieket mozgósító természetvédelmi törekvések mozgatórugói.

Buzás Balázs
(balazsbuzas.com)

A szőrű felvételei

További információk:

snowleopard.org – Nemzetközi Hópárduc Társaság (International Snow Leopard Trust, ISLT)
blog.snowleopard.org – Hópárduc blog
ecosysfun.com – Eco-Sys & Eco-Fun